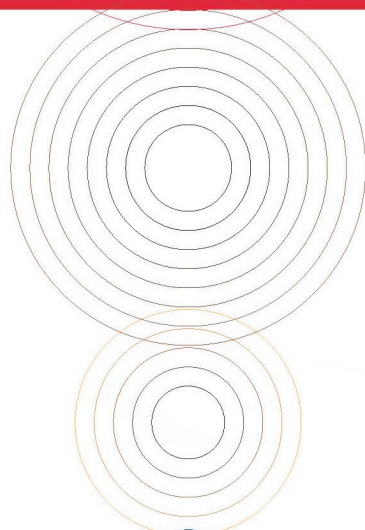
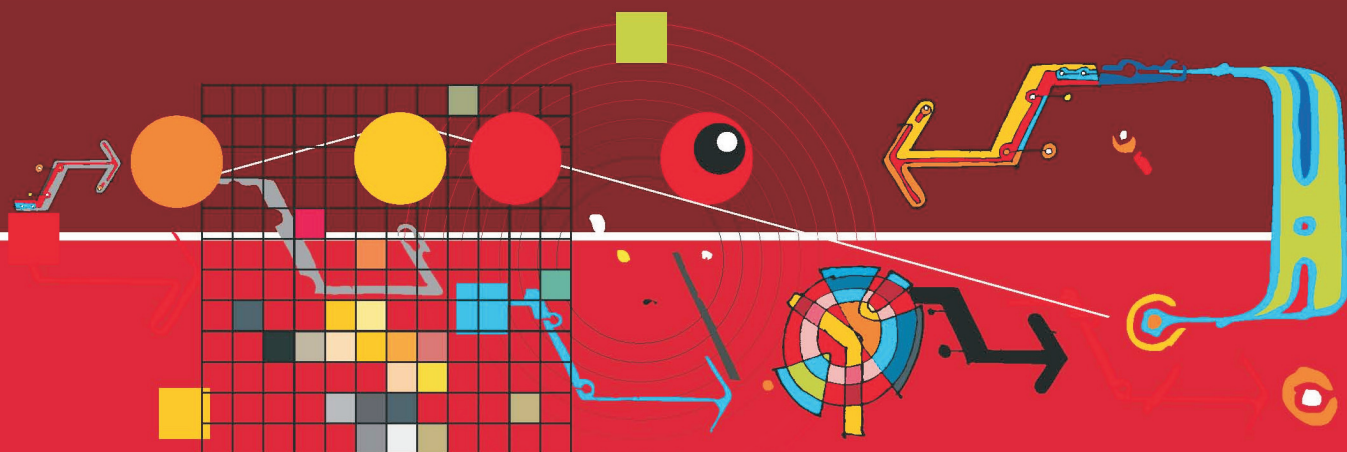

Szerkesztette:
GEREVICH JÓZSEF és BÁCSKAI ERIKA

KORSZERŰ ADDIKTOLÓGIAI MÉRŐMÓDSZEREK

Simmelweis Kiadó

Korszerű addiktológiai mérőműszerek

szerkesztette: **Gerevich József** és **Bácskai Erika**

A könyv szerzői: BÁCSKAI ERIKA szociológus
CZOBOR PÁL biostatistikus
DAVID ÖBERG szociológus
GEREVICH JÓZSEF pszichiáter addiktológus
KÓ JÓZSEF szociológus
MARIE-JEANNE HAACK orvos, pszichiáter
MATUSZKA BALÁZS pszichológus
RÓZSA SÁNDOR pszichológus

© Gerevich József, Bácskai Erika, 2012

Az e-könyv alapja
Gerevich József és Bácskai Erika (szerk.): Korszerű addiktológiai mérőmódszerek
2012-ben kiadott első kiadás (ISBN 978-963-331-250-6)

e-ISBN 978 963 331 251 3

A könyv és adathordozó (legyen az e-könyv, CD vagy egyéb digitális megjelenés) szerzői jogi oltalom és kizárólagos kiadói felhasználási jog alatt áll. Bármely részének vagy egészének mindennemű többszörözése kizárólag a szerkesztők, a szerzők és a kiadó előzetes írásbeli engedélye alapján jogszerű.

Felelős kiadó: dr. Táncos László
Felelős szerkesztő, tervezte: dr. Vincze Judit
© Grafika: Ángyán Gergő
© Borító: Táncos László
SKD364

Tartalom

Előszó	9
1. rész	
STANDARD STRUKTURÁLT INTERJÚK	11
1.1. Európai Addikció Súlyossági Index (European Addiction Severity Index, EuropASI).	12
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Kó József, Rózsa Sándor</i>	
1.2. Serdülőkori Problémák Értékelő Interjúja (European Adolescent Assessment Dialogue, EuroADAD).	22
<i>Czobor Pál, Bácskai Erika, David Öberg, Marie-Jeanne Haack, Gerevich József</i>	
1.3. Maudsley Addikció Profil (Maudsley Addiction Profile, MAP)	37
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Rózsa Sándor</i>	
1.4. Kezelési Igény Indikátor Protokoll (Treatment Demand Indicator Protocol, TDI)	44
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Rózsa Sándor</i>	
1.5. A SCID-I/NP Kutatási Változata Szorongásos Zavarok Fejezet (Structured Clinical Interview for DSM-IV Axis I Disorders, Research Version, Non-patient Edition, Module F. Anxiety Disorders)	54
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
2. rész	
SZŰRŐTESZTEK	65
2.1. Alkoholhasználat Zavarainak Szűrőtesztje (Alcohol Use Disorders Identification Test, AUDIT)	66
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Rózsa Sándor</i>	
2.2. CAGE	78
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Rózsa Sándor</i>	
2.3. Figyelemhiányos Hiperaktivitás Zavar (ADHD) Szűrőteszt (Adult Self-Report Scale)	84
<i>Bácskai Erika, Czobor Pál, Gerevich József</i>	

2.4. A Droghasználattal Összefüggő Betegségek Azonosítására Irányuló Teszt (Drug Use Disorders Identification Test, DUDIT)	97
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3. rész	
SZEMÉLYISÉG-, SZEMÉLYISÉGVONÁS- ÉS KLINIKAI TESZTEK	103
3.1. Temperamentum és Karakter Kérdőív Felnőtt Változat (Temperament and Character Inventory, TCI)	104
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Rózsa Sándor</i>	
3.2. Temperamentum és Karakter Kérdőív Junior változat Újdonságkeresés Alskála (Junior Temperament and Character Inventory, JTCI, Novelty Seeking Subscale)	113
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.3. Buss-Perry Agresszió Kérdőív (Buss-Perry Aggression Questionnaire)	121
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Czobor Pál</i>	
3.4. Buss-Perry Agresszió Kérdőív Fizikai Agresszió Alskála (Buss-Perry Aggression Questionnaire Physical Aggression Subscale)	135
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.5. Rosenberg Önértékelési Skála (Rosenberg Self-Esteem Scale).	141
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.6 Figyelemhiányos Hiperaktivitás Zavar (ADHD) Skála (Attention Deficit Hyperactivity Disorder Rating Scale)	149
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.7. Képességek és Nehézségek Kérdőív (Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ)	159
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.8. Kiterjesztett, Droghasználattal Összefüggő Betegségek Azonosítására Irányuló Teszt (Drug Use Disorders Identification Test-Extended, DUDIT-E)	170
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
3.9. Benzodiazepin Dependencia Kérdőív (Benzodiazepine Dependence Questionnaire)	183
<i>Gerevich József, Bácskai Erika, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
4. rész	
VISELKEDÉSTESZTEK	191
4.1. Olweus Bullying és Viktimizáció Kérdőív (Revised Olweus Bullying/Victimization Questionnaire)	192
<i>Bácskai Erika, Gerevich József, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
4.2. Agresszió és Viktimizáció Skála (Reduced Aggression and Victimization Scales)	201
<i>Bácskai Erika, Gerevich József, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	

4.3. Pozitív Viselkedési Skála (Positive Behavior Scales)	210
<i>Bácskai Erika, Gerevich József, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
4.4. Verekedés Szülői Kezelése Skála (Parental Support For Fighting)	219
<i>Bácskai Erika, Gerevich József, Matuszka Balázs, Czobor Pál</i>	
5. rész	
FÜGGELÉK	229
5.1. Módszertani leírás.	230
5.2. Statisztikai elemzések	232
5.3. Mérészközök gyűjteménye.	235
Addikció Súlyossági Index (EUROPASI)	235
Serdülőkori Problémák Értékelő Interjúja (EUROADAD)	247
Maudsley Addikció Profil (MAP).	257
Kezelési Szükséglet Indikátor Protokoll (TDI)	273
Alkoholhasználat Zavarainak Szűrőtesztje (AUDIT).	281
Problémás Alkohol fogyasztás Kérdőív (CAGE).	285
Figyelemhiányos Hiperaktivitás Zavar (ADHD) Szűrőteszt	287
Droghasználattal Összefüggő Betegségek Azonosítására Irányuló Teszt (DUDIT)	289
Buss–Perry Agresszió Kérdőív	293
Rosenberg Önértékelési Skála	297
Figyelemhiányos Hiperaktivitás Zavar (ADHD) Skála	299
Képességek és Nehézségek Kérdőív (SDQ)	301
Kiterjesztett Droghasználattal Összefüggő Betegségek Azonosítására Irányuló Teszt (DUDIT-E)	303
Benzodiazepin Dependencia Kérdőív	307
Agresszió és Viktimizáció Skála	313
Pozitív Viselkedési Skála	315
Verekedés Szülői Kezelése Skála	319

Előszó

A huszadik század utolsó évtizedétől napjainkig a pszichiátriai, addiktológiai és klinikai pszichológiai kutatásokban felértékelődtek az addiktív kórképek feltárására és mélyebb megismerésére irányuló pszichometriai módszerek. Ennek több oka van. A tudományosan megalapozott mérőmódszerek jelentősége stratégiai, szakmapolitikai szempontból a problematikus szerhasználat prevalenciájának monitorozásában ragadható meg. A valóságos helyzetet hitelesen tükröző adatok alapját képezhetik stratégiai tervek kidolgozásának, megfelelő számú és minőségű szolgáltatás kifejlesztésének.

A stratégiai szempontok mellett a klinikumban (egészségügyi intézményekben) dolgozó szakemberek számára a páciensek diagnózisának felállításához, a kapcsolódó (komorbid) kórképek tisztázásához, valamint a kezelési terv kialakításához nélkülözhetetlenek a megfelelően megválasztott tesztek, kérdőívek, interjúk. A kezelés hatékonyságának mérése egyre fontosabb klinikai követelménnyé válik, korszerű mérőmódszerek kialakítását, adaptációját és validálását vonva maga után.

A gyógyító munkán túl az elsődleges prevenció és a szociális munka területein is szükség van mérőmódszerekre, elsősorban szűrőtesztekre, amelyek segítségével a mértéktelen, veszélyes, kockázatokat előrevetítő, problematikus alkohol, drog- és gyógyszerhasználat időben felismerhető és leállítható.

Az iskolai prevenció, pedagógiai munka sem nélkülözheti a pszichometriai módszerek használatát. Különösen az iskolai agresszió, terrorizálás (bullying) jellemzőinek, összefüggéseinek feltérképezésében lehet kitüntetett jelentősége a tesztek (név nélküli) alkalmazásának, melyek révén a pedagógusok átfogó képet nyerhetnek a terrorizálás iskolai elterjedtségének mértékéről és a tanulók ezzel összefüggő gondolkodásmódjáról, attitűdjéről.

Végül, a tudományos kutatás más területein, az addiktív kórképek pszichoszociális jellemzőinek és háttértényezőinek a feltárása során sem nélkülözhetők a megbízható, megfelelő érvényességi mutatókkal rendelkező mérőeszközök. A több nyelvre adaptált és széles körben használt Buss-Perry Agresszió Kérdőív segítségével például az alkoholfogyasztással összefüggő agresszió jellegzetességei több hazai kutatás révén feltárhatóvá váltak. A különböző nyelvekre lefordított, nyelvi szempontból is validált kérdőívek alkalmat adnak nemzetközi összehasonlítható kutatásokra. Példa erre a könyvben bemutatott EuroADAD kérdőív, amely magyar és holland minta összehasonlítása révén került tesztelésre.

Magyarországon az elmúlt tizenöt évben az addiktológiai minőségfejlesztési program keretében a drog-ambulanciák szakmai összefogásával kezdődött meg a legfontosabb nemzetközi mérőmódszerek meghonosítása. Ezt a munkafolyamatot több minisztériumi pályázati támogatás serkentette. Az utóbbi években a Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program három kutatási projektje (Pigmalion, Pinocchio és Törless/z Projekt) nagymértékben hozzájárult a könyvben bemutatott mérőeszközök hazai alkalmazásának elterjedéséhez.

Ez a könyv az elmúlt tizenöt év termése. Arra tesz kísérletet, hogy az addiktológiai kutatás és klinikai gyakorlat számára magyar nyelven elérhető mérőmódszereket (interjúkat, teszteket) megismertesse az olvasóval, bemutassa működésüket, érvényességüket és megbízhatóságukat. Több szempontból sem törekszik teljességre. Egyrészt a magyar nyelvre átültetett módszerek nem merítik ki a teljes nemzetközi palettát. Másrészt az itt bemutatott mérőeszközök kizárólag az Addiktológiai Kutató Intézetben folytatott kutatások fő- vagy melléktermékeinek tekinthetők. Ez nem jelenti azt, hogy egyes mérőeszközök már korábban ne szerepeltek volna hazai kutatásokban vagy a pszichometriai gyakorlatban (Rosenberg Önértékelési Skála, Temperamentum és Karakter

Kérdőív, Hiperkinetikus Zavar Kérdőív, Képességek és Nehézségek Kérdőív, stb.), e tesztek nyelvi validálására sem az Addiktológiai Kutató Intézet keretében került sor. E mérőeszközök megbízhatósági és érvényességi vizsgálatára azért volt szükség, mert korábban hasonló vizsgálat nem történt, és kutatásban való alkalmazásuknak, illetve a kutatási eredmények publikálásának e vizsgálat jelenti a fő feltételét.

A könyv egyes részei és a részekhez tartozó fejezetek jól tükrözik a mérőeszközök helyét az addiktológiai diagnózis felállításában. Az első fejezetben azok a sztandard interjúk kerültek bemutatásra, amelyek átfogó jellegűek, az addiktológiai diagnózis komplex probléma-konglomerátum jellegét hangsúlyozzák, és felvételükre is face to face helyzetben, pontosan kidolgozott strukturált beszélgetés során kerül sor. Ez alól csak a SCID-I szorongásos zavarok fejezete a kivétel, amely az addikció háttérben gyakran meghúzódó szorongásos tünetek részletes feltérképezésére szorítkozik. Mindegyik interjú alkalmazása szakmai felkészítést tesz szükségessé. Rutinszerű használatuk elsősorban pszichiátriai, illetve addiktológiai szakellátás keretében ajánlható.

A második részben található az a gyorsan kivitelezhető szűrőteszt, amelyek néhány perc alatt releváns információt szolgáltatnak az addikció vagy dependencia, illetve a gyakran ehhez társuló ADHD fennállásáról, a veszélyeztetettség mértékéről, és a további, részletesebb vizsgálat szükségességéről. E mérőeszközök használata széleskörű, nem igényel addiktológiai vagy pszichiátriai intézményes kereteket, sem szakmai felkészítést. Bármilyen ifjúsági, oktatási, háziorvosi vagy korrekciós intézményben szabadon alkalmazhatók.

A harmadik rész olyan vizsgálati módszereket tartalmaz, melyek a személyiség egészének (Temperamentum és Karakter Kérdőív) vagy egyes személyiségrészeknek (vonás-agresszió, önértékelés) a megismerésére irányul. Emellett a serdülőkori pszichiátriai kezelés szempontjából jelentős pszichopatológiai tünetcsoportok (figyelemzavar-hiperaktivitás, externalizált és internalizált tünetek) feltárását célzó módszerek kerülnek bemutatásra. Végül a DUDIT által kiszűrt személyek drogfogyasztása mögött rejlő motiváló tényezők felszínre hozatalát elősegítő kiterjesztett vizsgálat eszköze (DUDIT-E), valamint az addiktológiai-pszichiátriai kezelés gyakori iatrogén hatásainak (benzodiazepin-függőség) felismerésére alkalmas kérdőív pszichometriai tulajdonságai kerülnek az olvasó elé.

A könyv negyedik, egyben befejező részében a viselkedészavarok egyik leggyakoribb megnyilvánulási módjának, az agresszív viselkedésnek és „tükröképének”, az áldozati viselkedésnek a serdülőkorra kifejlesztett mérőmódszereit mutatjuk be. Ez alól egyedül a Pozitív Viselkedési Skála kivétel. Elsőként Olweus által az USA-ban kidolgozott kérdőív validitás-tanulmánya olvasható, majd az Orpinas és munkacsoportja által kifejlesztett három skála hazai feldolgozása következik. Az Agresszió és Viktimizáció Skála, hasonlóan az Olweus Kérdőívhez, az iskolai bullying-jelenség Janus-arcát mutatja be a tanulók tapasztalataira támaszkodva. A Pozitív Viselkedési Skála a proszociális viselkedésre, a mások megsegítésére való hajlamot és a környezet proszociális gesztusainak befogadását tárja fel, ezáltal módot nyújtva arra, hogy a tanulóban és környezetében rejlő protektív erőter láthatóvá váljék. A gyűjteményben helyet kapott még az Orpinas és munkacsoportja által kidolgozott skála is, amely az iskolai konfliktusok megoldásának szülők által támogatott agresszív és békés formáit térképezi fel.

A könyv az egyes mérőmódszerek kompetenciakörét, használatuk és az összegyűjtött adatok értékelési módját mutatja be, feltüntetve azok hozzáférési lehetőségeit. Emellett leírja validálásuk menetét, módszertani háttérét, valamint a validitás-vizsgálatok eredményeit. Azoknál a kutatásoknál, ahol sok pszichometriai teszt egyidejű alkalmazása történt, a részletes módszertani leírás a Függelékben található. Ugyancsak a Függelékben olvashatók az egyes, legálisan használható mérőeszközök.

Köszönetünket fejezzük ki az egyes validitás-vizsgálatokban részt vett szakembereknek, akik vállalták, hogy több napos felkészítő program keretében elsajátítják a kérdőívek felvételének, a standard interjúk elkészítésének módjait, és folyamatos szakmai konzultáció segítségével lebonnyolították a kérdezést. Megköszönjük az interjúalanyok, vizsgálati személyek, páciensek önkéntes hozzájárulását a kutatásokhoz. Személyes közreműködésük nélkül ez a könyv nem született volna meg.

A szerkesztők